

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง
ของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ
Factors Affecting the Community Development in the Highland
of the Phradhammajarika Projects in the Northern Region

พระอรุณเมธี พุทธิภัทรานนท์*

รองศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ชัย พัฒนพงศา**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงและศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ ภาคเหนือ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากอาสาสมัครพระธรรมจาริกหลักที่มีระยะเวลาในการก่อตั้ง 5 ปีขึ้นไป จำนวน 77 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่าง 65 แห่ง ในพื้นที่ 9 จังหวัดทางภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน พะเยา ลำปาง ตาก สุโขทัย และเพชรบูรณ์ การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สำหรับข้อมูล เชิงปริมาณได้มาจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ พระธรรมจาริก 65 รูป แกนนำ ชุมชน 65 คน และชาวบ้านในชุมชน 390 คน รวม 520 รูป/คน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการพยากรณ์โดยการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึกพระธรรมจาริก แกนนำชุมชน และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การทำงานของอาสาสมัครพระธรรม จาริกหลักที่มีระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงที่เป็น Best Practice และมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับสูงสุดของ 6 มิติ คือ การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสาธารณสุข การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และ การพัฒนาการศึกษา จำนวน 6 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ พระธรรมจาริก 6 รูป แกนนำชุมชน 6 คน และ ชาวบ้านในชุมชน ชุมชนละ 5 คน รวม 30 รูป/คน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์สรุปบรรยายเชิงพรรณนา

* นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
E-mail: arunmathee@hotmail.com

** ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ (อาจารย์ที่ปรึกษา)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ โดยรวมมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10 เมื่อพิจารณาแต่ละมิติ พบว่า มิติการพัฒนาด้านจิตใจ มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ส่วนมิติที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลางมี 4 มิติ โดยเรียงระดับการพัฒนาจากมากไปหาน้อย คือ มิติการพัฒนาด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 มิติการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 มิติการพัฒนาด้านสาธารณสุขมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 และมิติการพัฒนาด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 ส่วนมิติการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 ซึ่งมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินงานเป็นทีมส่งผลอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การทำงานเป็นทีมของพระธรรมจาริกกับแกนนำและชาวบ้านในชุมชน องค์ประกอบที่ส่งผล ได้แก่ การสร้างบุคลากรและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทีมงาน รองลงมา ปัจจัยด้านศักยภาพพระธรรมจาริก องค์ประกอบที่ส่งผล ได้แก่ ประสิทธิภาพการทำงานของพระธรรมจาริกและการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และปัจจัยการมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่ส่งผล ได้แก่ การมีส่วนร่วมวางแผน/ร่วมตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมดำเนินการ/ร่วมรับผิดชอบ ระหว่างพระธรรมจาริก แกนนำชุมชนและชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ คือ โครงการพระธรรมจาริกควรสร้างกระบวนการ ให้พระธรรมจาริกกับชาวบ้านในชุมชนทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างเข้มแข็งเพื่อพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพพระธรรมจาริกให้มีความรู้และทำงานอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งกำหนดให้พระธรรมจาริกสร้างกลไกการมีส่วนร่วมกับแกนนำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาอย่างบูรณาการ อีกทั้งโครงการพระธรรมจาริกควรสร้างคู่มือการพัฒนาชุมชนแก่พระธรรมจาริก ที่ปฏิบัติงานในชุมชนของแต่ละชนเผ่า พร้อมกับการสร้างกลไกหนุนเสริมงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ

การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง โครงการพระธรรมจาริก ภาคเหนือ

Abstract

This research aims to study the result of the community development in the highland area and analyze the factors affecting the success in the community development in the highland area as well as the guidelines of the community development in the highland of Phradhammajarika projects in the northern region. Researcher study have been established for 5 years or more 77 main Phradhammajarika ashrams. were carried out to the samples living in the following places: 65 main Phradhammajarika ashrams and placed in 9 provinces in the northern region such as Chiang Mai, Chiang Rai, Mae Hong Son, Nan, Phayao, Lampang, Tak, Sukhothai and Phetchaboon.

This research used a combination of research methods, was quantitative and qualitative. The quantitative data was from structured interview carried out to 3 groups of samples as follows: 65 Phradhammajarika, 65 community leaders and 390 local people in community at the total of 520 people. Data collected from this interview were analyzed by statistic method to find out frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's product moment coefficient and Stepwise multiple regression analysis. However, qualitative data were obtained from in-depth interview of 6 main Phradhammajarika ashrams providing the level of the community development in the highland at The Best Practice which contained the result of the development at the highest level of each dimension. There were 6 dimensions all together such as dimension of mind development, social development, economic development, public health development, environmental development and educational development. 3 groups of samples interviewed were 6 Phradhammajarika, 6 community leaders, 5 people from each community at the total of 30 people. Data collected were analyzed and concluded as descriptive report.

The result of the research found that:

1. The overall result of the community development in the highland of the Phradhammajarika projects in the northern region was at the medium level with the mean equivalent to 3.10. Looking closer at each dimension, it is found that dimension of mind development was at high level with the mean equivalent to 3.74 while there were 4 dimensions that the developments were at medium level such as dimension of social development providing the mean equivalent to 3.46, dimension of environmental development providing the mean equivalent to 3.15, dimension of public health development providing the mean equivalent to 2.95 and dimension of educational development providing the mean equivalent to 2.92. The dimension of economic development was at the low level with the mean equivalent to 2.42.

2. As for factors affecting the success in the community development in the highland of the Phradhammajarika projects in the northern region, it is found that the factor of team work affected at the highest level. The teams mentioned were Phradhammajarika, community leaders and people living in community working together. The elements affecting the success were such as staff formation and members in the team participation. The second highest level was the factor of Phradhammajarika potentiality. The elements affecting were such as the work experience of Phradhammajarika and motives creation in working. The elements affecting in the factor of participation were such as the participation in planning/decision-making and participation in working/taking responsibilities between Phradhammajarika, community leaders and people in community to work together in community development in the highland.

3. The guidelines in developing community in the highland of the Phradhammajarika projects in the northern region was that Phradhammajarika projects should create the process to encourage Phradhammajarika and people in community to work together forcefully as a team to develop the

community as well as improve efficiently the potentials of Phradhammajarika by providing them the knowledge and work experience. Phradhammajarika should be able to build the participation mechanism with community leaders and local people in order to create the cooperation in integrated development. Moreover, Phradhammajarika projects should write handbook about the community development for other Phradhammajarika working in community of each tribe as well as establish the mechanism supporting the budget and materials used in developing the communities in the highland to be more effective.

Keywords

Community Development in the Highland, Phradhammajarika Projects, the Northern Region

บทนำ

การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงได้ดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 จากปัญหาด้านความมั่นคงของชาติปัญหาการปลูกพืชเสพติด การทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การกำหนดสภาพบุคคล การมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ตลอดจนการด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งชุมชนบนพื้นที่สูงมีความเป็นอัตลักษณ์แตกต่างจากชุมชนทั่วไปในด้านความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมจารีตประเพณี รวมทั้งภาษาการสื่อสาร ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในชุมชนบนพื้นที่สูงได้กระจายตัวอยู่ในท้องที่จังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศไทย จำนวน 20 จังหวัด (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคม, 2550) ที่ผ่านมาการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงได้พยายามขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาให้เกิดความสมดุลไปพร้อมกันหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะโครงการพระธรรมจาริกได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตให้กับชนเผ่าต่างๆ บนพื้นที่สูงและเพื่อสร้างความมั่นคงโดยเฉพาะแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2506 คณะรัฐมนตรีมีมติให้จัดตั้ง “กองสงเคราะห์ชาวเขา” ขึ้นในกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย โดยให้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานราชการพลเรือนหน่วยแรกที่เข้าไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านชนเผ่า (ชาวเขา) แต่ผลของการปฏิบัติงานก็ยังไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจกับชนเผ่าต่างๆ เป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการก่อนการพัฒนาด้านอื่นๆ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2507 จึงได้มีการวางแนวทางการนำเอาหลักธรรมไปพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง และทดลองส่งพระภิกษุสงฆ์ เรียกว่า “พระธรรมจาริก” นำพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่และสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจ เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของชนเผ่าตามชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งช่วยส่งผลให้ชนเผ่าเข้าถึงการบริการของภาครัฐมากขึ้น มีการแก้ไขปัญหาเสพติด ปัญหาด้านความมั่นคงของชาติลดลง ชุมชนบนพื้นที่สูงมีความสงบสุข และยังทำให้ชนเผ่าได้รู้จักพระพุทธศาสนา รู้จักการไหว้พระ มีความศรัทธาเลื่อมใส แสดงตนเป็นพุทธมามกะ ส่งบุตรหลานเข้ามาบรรพชาเป็นพระภิกษุสามเณร นับเป็นนิมิตหมายอันดีที่พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่สู่กลุ่มชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง (สำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค, 2552)

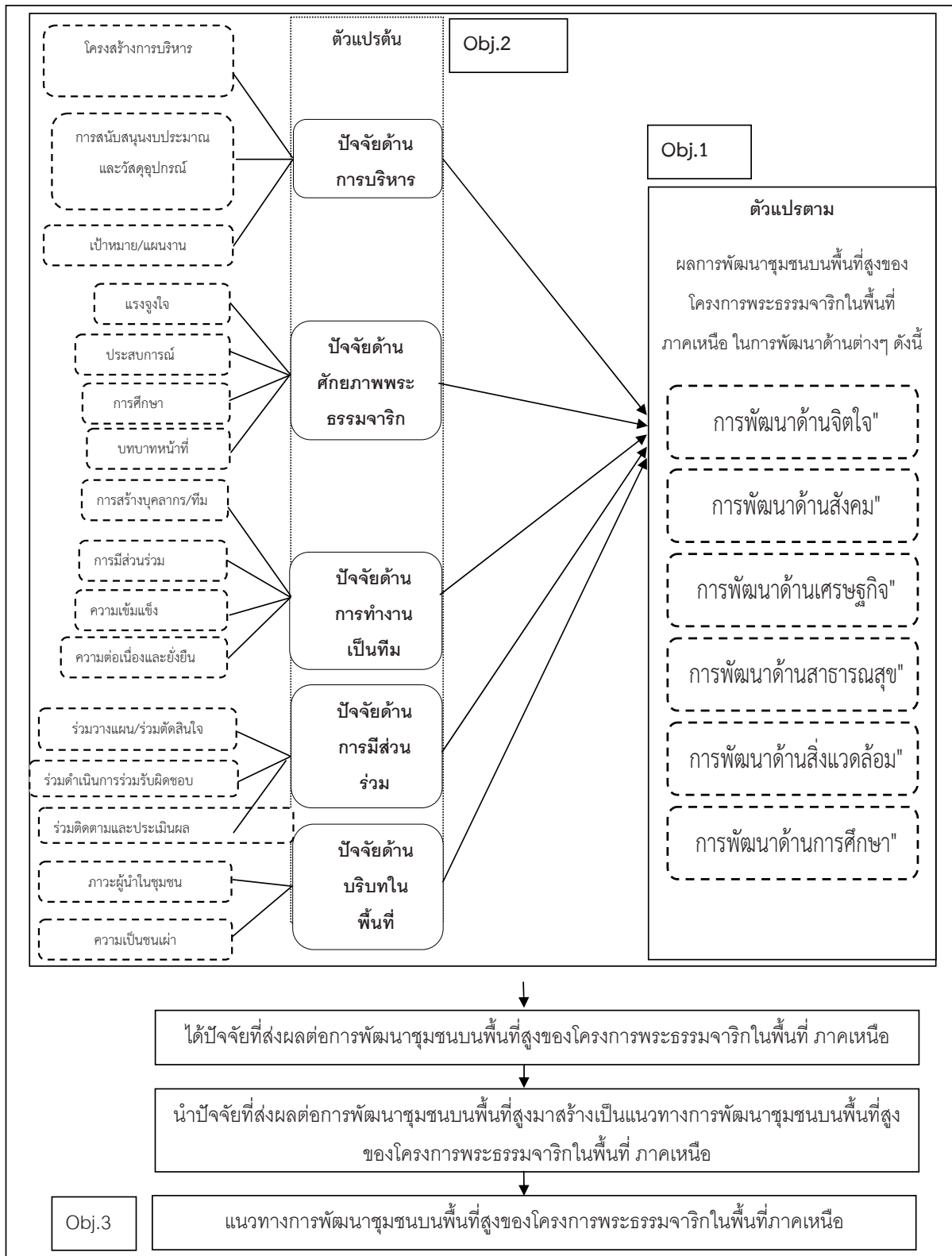
ในการปฏิบัติงานของคณะพระธรรมจาริกซึ่งมีความแตกต่างจากการทำงานของคณะสงฆ์ทั่วไปในพระพุทธศาสนา เพราะบทบาทหน้าที่ของพระธรรมจาริกนอกจากเป็นผู้เผยแผ่ธรรมะแล้ว ยังมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำและผู้เป็นกระตุกให้เกิดการพัฒนาชุมชนหรือพระนักพัฒนาชุมชน ในกระบวนการทำงานที่ผ่านมาพระธรรมจาริกได้ไปฝังตัวอยู่ในชุมชน โดยใช้อาศรมพระธรรมจาริกที่ชาวบ้านจัดสร้างขึ้นในชุมชนสำหรับเป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม และยังเป็นจุดศูนย์รวมในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีพระธรรมจาริกเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและด้านการพัฒนาในการปฏิบัติงานที่ผ่านมาพระธรรมจาริกทำงานบนพื้นฐานข้อจำกัดในด้านงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงที่จำกัด นอกจากนั้นบริบทในชุมชนบนพื้นที่สูงที่ยังไม่เอื้อต่อการทำงาน การคมนาคมที่ไม่สะดวกในการเข้าถึงชุมชนแต่ละแห่ง ปัญหาความเข้าใจในการสื่อสารกับชนเผ่าต่าง ๆ และวัฒนธรรม ประเพณีชนเผ่าที่หลากหลายทำให้การทำงานลำบาก และยากที่จะพัฒนาครบทุกชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

การจะพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งเป็นองค์ความรู้ให้แก่พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงในด้านต่างๆ ให้ทันสมัยต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน และที่สำคัญนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการปฏิบัติงานของโครงการพระธรรมจาริก ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง อนึ่ง ผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกนั้นน่าจะมีอยู่หลายปัจจัย เช่น การบริหารจัดการ ศักยภาพพระธรรมจาริก การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วม และบริบทในชุมชนบนพื้นที่สูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ อาศรมพระธรรมจาริกหลักที่มีระยะเวลาในการก่อตั้ง 5 ปี ขึ้นไป จำนวน 77 แห่ง ใช้วิธีในการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยนำรายชื่ออาศรมพระธรรมจาริกหลักในพื้นที่ 9 จังหวัด ทางภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน พะเยา ลำปาง ตาก สุโขทัย และเพชรบูรณ์ มาจับฉลาก ตามโควตาที่แต่ละจังหวัดได้กลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างอาศรมพระธรรมจาริก จำนวน 65 แห่ง

1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ในอาศรมพระธรรมจาริกหลักแต่ละแห่งนั้น โดยมีกระบวนการเลือก ดังนี้

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างพระธรรมจาริก ใช้กลุ่มตัวอย่างตามรายชื่ออาศรมพระธรรมจาริกหลักที่ได้สุ่มมาแล้ว ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 65 รูป

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างแกนนำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามอาศรมพระธรรมจาริกหลักที่ได้สุ่มมาแล้ว ชุมชนละ 1 คน จำนวน 65 คน

1.2.3 กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในชุมชน 65 ชุมชน เป็นการเลือกแบบโควตา (Quota Sampling) คือ ให้โควตาชุมชนละ 6 คน โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างชาวบ้าน ทั้ง 6 คน ให้มีลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

1.2.3.1 แยกตามเพศ คือ เพศชาย 3 คน เพศหญิง 3 คน

1.2.3.2 แยกตามอายุ คือ อายุ 15-25 ปี จำนวน 2 คน อายุ 26-50 ปี จำนวน 2 คน อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

1.2.3.3 แยกตามระยะห่างการตั้งบ้านจากอาศรมพระธรรมจาริก คือ ตั้งบ้านใกล้อาศรมฯ จำนวน 3 คน ตั้งบ้านไกลอาศรมฯ จำนวน 3 คน

1.3 จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 520 รูป/คน โดยมีสัดส่วน ดังนี้

1.3.1 กลุ่มตัวอย่างพระธรรมจาริก (หัวหน้าอาศรมฯ) จำนวน 65 รูป

1.3.2 กลุ่มแกนนำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 65 คน

1.3.3 กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในชุมชนบนพื้นที่สูง จำนวน 390 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ฉบับ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พระธรรมจาริก แกนนำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) และชาวบ้านในชุมชน ซึ่งแต่ละชุดได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อหาค่า IOC ความตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งแต่ละชุดมีค่าความเชื่อมั่นสูง ฉบับของพระธรรมจาริก ทั้งฉบับได้ค่า IOC เท่ากับ 0.815 ส่วนฉบับของแกนนำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ทั้งฉบับได้ค่า IOC เท่ากับ 0.901 และฉบับของชาวบ้านในชุมชน ทั้งฉบับได้ค่า IOC เท่ากับ 0.902 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างชุมชนละ 5 คน คือ พระธรรมจาริก 1 รูป แกนนำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) 1 คน และชาวบ้านในชุมชน จำนวน 3 คน โดยเลือกอาศรมพระธรรมจาริกที่มีระดับผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงระดับสูงสุดที่เป็น Best Practice ในแต่ละมิติ จำนวน 6 แห่ง ที่มีระดับการพัฒนาชุมชนสูงสุด โดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด ถามถึงวิธีการ กระบวนการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หาค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ
2) ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นมาตราส่วนประมาณค่าโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าโดยใช้สถิติพื้นฐานค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และหาค่าความสัมพันธ์ของแต่ละตัวแปรโดยใช้สถิติ Pearson's Product Moment Coefficient และการพยากรณ์โดยสมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวส่งผลกระทบต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด 4) ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือและข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดจะวิเคราะห์ความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ

ตาราง 1

ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงจากความคิดเห็นของพระธรรมจาริก แกนนำชุมชน และชาวบ้านในชุมชน

มิติการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก	$\bar{X}$	SD	ระดับการพัฒนา
1) มิติการพัฒนาด้านจิตใจ	3.74	0.47	มาก
2) มิติการพัฒนาด้านสังคม	3.46	0.52	ปานกลาง
3) มิติการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ	2.42	0.61	น้อย
4) มิติการพัฒนาด้านสาธารณสุข	2.94	0.53	ปานกลาง
5) มิติการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม	3.15	0.47	ปานกลาง
6) มิติการพัฒนาด้านการศึกษา	2.92	0.65	ปานกลาง
ผลการพัฒนาโดยรวม	3.10	0.35	ปานกลาง

จากตาราง 1 ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ โดยรวมมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละมิติ พบว่า มิติการพัฒนาด้านจิตใจ มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ส่วนมิติที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลางมี 4 มิติ โดยเรียงระดับการพัฒนาจากมากไปหาน้อย คือ มิติการพัฒนาด้านสังคม มิติการพัฒนาด้านสาธารณสุข มิติการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม และมิติการพัฒนาด้านการศึกษา ส่วนมิติการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ

ตาราง 2

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก

ตัวแปร	b	SE.b.	β	t	p
1) ปัจจัยด้านศักยภาพพระธรรมจาริก (X_2)	.392	.065	.598	3.896***	.000
2) ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม (X_3)	.665	.041	.743	6.277***	.000
3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_4)	.279	.090	.354	2.986**	.004
R = .786 , R^2 = .438 , S.E.est = .210 , b_0 = 1.545					

p<.01 , *p<.001

จากตาราง 2 เมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณด้วยการเลือกตัวแปรอิสระด้วยวิธี Stepwise ได้สมการที่แสดงพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก โดยมีปัจจัยที่ส่งผลและสามารถสร้างสมการทำนายได้มี 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม (X_3) สามารถพยากรณ์ผลความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกได้สูงสุด โดยมีค่า Beta เท่ากับ .743 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 รองลงมาปัจจัยด้านศักยภาพพระธรรมจาริก (X_2) สามารถพยากรณ์ผลความสำเร็จการพัฒนาได้ โดยมีค่า Beta เท่ากับ .598 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_4) สามารถพยากรณ์ผลความสำเร็จการพัฒนาได้ โดยมีค่า Beta เท่ากับ .354 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อนำปัจจัยทั้งหมดเข้าสู่สมการพยากรณ์ จะได้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .786 แสดงว่าส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงในระดับมาก และสามารถร่วมกันพยากรณ์ผลการพัฒนาได้ร้อยละ 43.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ เท่ากับ .210

ได้สมการพยากรณ์ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก ดังนี้

$$Y = 1.545 + .598(X_2) + .743(X_3) + .354(X_4)$$

ซึ่งสามารถอธิบายสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

ค่า 1.545 เป็นค่าคงที่ในการพยากรณ์ ซึ่งหมายความว่า ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก หากไม่คำนึงถึงปัจจัยด้านศักยภาพพระธรรมจาริก การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วม ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงจะมีค่าเท่ากับ 1.545

ค่า .598(X_2) หมายความว่า ถ้านำปัจจัยด้านศักยภาพพระธรรมจาริกมาใช้ในการพัฒนาอย่างเต็มที่เท่ากับ 1 ขณะที่ตัวแปรอื่นคงที่ จะส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกได้เท่ากับ .598 ค่า .743(X_3)หมายความว่า ถ้านำปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมมาใช้ในการกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่เท่ากับ 1 ขณะที่ตัวแปรอื่นคงที่ จะส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกได้เท่ากับ .743

ค่า .354(X4) หมายความว่า ถ้านำปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมาใช้ในกระบวนการพัฒนาอย่างเต็มที่เท่ากับ 1 ขณะที่ตัวแปรอื่นคงที่ จะส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก ได้เท่ากับ .354 จากสมการพยากรณ์ ซึ่งหมายความว่า ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง หากโครงการพระธรรมจาริก นำปัจจัยทั้ง 3 ตัวมาใช้ในกระบวนการพัฒนาอย่างเต็มที่ สามารถร่วมกันพยากรณ์ผลสำเร็จการพัฒนาได้ร้อยละ 43.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถ้าโครงการพระธรรมจาริกมีงบประมาณ และบุคลากรที่เพียงพอ ควรที่จะขับเคลื่อนกระบวนการทำงานเป็นทีมและพัฒนาศักยภาพพระธรรมจาริก โดยร่วมกับชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก มี 3 ตัว คือ การทำงานเป็นทีม ศักยภาพพระธรรมจาริก และการมีส่วนร่วม ดังนั้นแนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ สิ่งที่โครงการพระธรรมจาริกควรดำเนินการในการพัฒนาชุมชน คือ

3.1 การทำงานเป็นทีม คือ โครงการพระธรรมจาริกจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้พระธรรมจาริกทำงานเป็นทีม โดยให้อาศรมพระธรรมจาริกแต่ละแห่งสร้างกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างพระธรรมจาริก แกนนำชาวพุทธ และชาวบ้านในชุมชนรวมทั้งหน่วยงานองค์กรในชุมชนให้จับมือประสานกันเพื่อให้เกิดทีมงานที่เข้มแข็งในการทำงานเป็นทีมนั้น ต้องมุ่งเน้นการสร้างบุคลากรให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม แล้วผลักดันให้เกิดความเข้มแข็ง ต่อเนื่องยั่งยืน

3.2 การพัฒนาศักยภาพพระธรรมจาริก โครงการพระธรรมจาริกควรดำเนินการพัฒนาและเสริมทักษะเทคนิคในการทำงานแก่พระธรรมจาริก ให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาชุมชน คือ ให้มีความรู้เรื่องหลักการวิธีการ กระบวนการในการพัฒนา และส่งเสริมให้การศึกษา สร้างแรงจูงใจ ฝึกอบรมให้มีทักษะและประสบการณ์ในการพัฒนา เพื่อให้พระธรรมจาริกมีคุณภาพสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในชุมชนบนพื้นที่สูง

3.3 สำหรับการมีส่วนร่วม โครงการพระธรรมจาริกควรมีแนวทางในการทำงานแก่พระธรรมจาริกที่ทำงานอยู่ในชุมชนให้แต่ละอาศรมพระธรรมจาริก สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างพระธรรมจาริกกับชาวบ้านในชุมชน ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดเวทีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบและร่วมติดตามประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาของแต่ละมิติกับชาวบ้าน หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ร่วมกันอย่างบูรณาการ

3.4 การสร้างคู่มือการทำงานแต่ละชนเผ่า การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงนั้น โครงการพระธรรมจาริกควรที่จะวางกลยุทธ์ในการพัฒนาให้แก่พระธรรมจาริก โดยมีการวางแผนเป็นระดับพื้นที่และชนเผ่าเพราะแต่ละชนเผ่านั้นมีวัฒนธรรม ความเชื่อ และบริบทในพื้นที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการ วิธีการทำงานที่เฉพาะพื้นที่นั้นๆ เช่น ชนเผ่ากะเหรี่ยงควรมีแนวทางการทำงานอย่างไร ชนเผ่าม้งควรมีแนวทางการทำงานอย่างไร เป็นต้น เพื่อให้เป็นคู่มือในการทำงานของแต่ละชนเผ่า ไม่ต้องไปเสียเวลาศึกษาและเรียนรู้ วัฒนธรรม ประเพณีชนเผ่าในชุมชนอีก

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาศักยภาพความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือโดยรวมมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าที่ผ่านมาโครงการพระธรรมจาริกมีการพัฒนาโดยรวมยังไม่ดีพอ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงให้ระดับการพัฒนาดีขึ้นเพื่อให้การทำงานมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการ ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิด ของ ทิพาวัติ เมฆสุวรรณค์ (2543, 21-23) ที่กล่าวว่า องค์การที่ทำงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์จะมีลักษณะการทำงานที่โดดเด่น คือ (1) มีพันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ขององค์กรที่ชัดเจน และมีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมสามารถวัดได้ โดยเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ (2) การจัดสรรงบประมาณให้ทั่วถึงและสอดคล้องกับบริบทการทำงาน มีการให้ค่าตอบแทน (ค่าภัตตาหาร) สวัสดิการและรางวัลแก่บุคลากรอย่างเหมาะสม พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานอยู่ในชุมชนบนพื้นที่สูงนั้นยากลำบาก แต่ได้รับค่าตอบแทน เดือนละ 2,500 บาทซึ่งยังไม่เหมาะสมกับสภาวะค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน เพราะพระธรรมจาริกต้องจ่ายค่าเดินทาง ค่าอาหารในการปฏิบัติงานในชุมชนบนพื้นที่สูง จากการสอบถามพระธรรมจาริก โดยเฉลี่ยจะใช้ประมาณ 5,000 – 7,000 บาทต่อเดือน โครงการพระธรรมจาริกควรที่จะสร้างแรงจูงใจในจุดนี้ (3) ทุกคนในองค์กรต้องรู้หน้าที่และบทบาทของตนเอง พร้อมรับผิดชอบต่อผลงานที่ได้กำหนดไว้อย่างเหมาะสมกับกำลังความสามารถ (4) มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การบริหารเงิน บริหารคน สู่หน่วยงานระดับล่างเพื่อให้สามารถทำงานบรรลุผลได้อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยลดขั้นตอนในการทำงาน แก้ปัญหาการทำงานที่ล่าช้า แล้วยังเป็นการเพิ่มความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการทำงานอีกด้วย หากมีการปรับกระบวนการพัฒนา อาจจะทำให้ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงโดยรวมของโครงการพระธรรมจาริกเพิ่มระดับดีขึ้น เพราะที่ผ่านมาอาจจะมีการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงแบบกระจุกอยู่ในบางพื้นที่ โดยไม่กระจายไปทั่วทุกพื้นที่การทำงานหรือแต่ละอาศรมพระธรรมจาริกก็มุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะด้านที่ตนเองถนัด จึงทำให้การพัฒนาขาดความสมดุล คือ ไม่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ควบคู่กันไปอย่างเป็นระบบ ซึ่งการพัฒนาแบบนี้ขัดกับแนวคิด ของ ประเวศ วะสี (2549) ที่กล่าวว่า จุดเน้นของงานพัฒนาชุมชนอยู่ที่ว่าการพัฒนาทางด้านรูปธรรมและนามธรรมจะต้องควบคู่กันไปในอัตราที่ได้สัดส่วน ถ้าหากมุ่งพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ก็จะทำให้เกิดผลการพัฒนาไม่สมดุล ส่งผลกระทบต่อชุมชนในวงกว้างได้

เมื่อมาพิจารณาแต่ละมิติการพัฒนาของโครงการพระธรรมจาริกแล้ว พบว่ามีมิติการพัฒนาด้านจิตใจมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมาก สาเหตุที่ผลการพัฒนาในด้านจิตใจมีความสำเร็จกว่าด้านอื่น นั้น เพราะที่ผ่านมาโครงการพระธรรมจาริกพยายามมุ่งเน้นในการพัฒนาด้านนี้เป็นหลัก เห็นได้จากภารกิจหลักที่มอบหมายให้พระธรรมจาริกนำไปสู่การปฏิบัติ คือ พระธรรมจาริกทุกรูปต้องมุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจโดยใช้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือให้แก่ชนเผ่าต่างๆ ในการที่จะโน้มน้าวจิตใจ ให้หันมาศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพระธรรมจาริกต้องประยุกต์คติความเชื่อทางพุทธศาสนาให้มีความสัมพันธ์กับคติความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าแต่ละชนเผ่าได้อย่างผสมผสานกลมกลืน โดยประยุกต์หลักธรรมไปสู่การพัฒนาด้านจิตใจ (สำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ พระธรรมปิฎก (2541) ที่ว่าการพัฒนามนุษย์ในสังคม ต้องมองเป็น 2 ทาง คือ การพัฒนาตนให้เป็นคนดีและการพัฒนาตนให้เป็นคนเก่ง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงนั้น จะต้องมีการพัฒนาคนก่อน คือ ตัวพระธรรมจาริก เพื่อสร้างพระธรรมจาริกให้มีความเข้มแข็ง 3 ประการ คือ (1) ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม (2) ความเข้มแข็งทางจิตใจ การช่วยเหลือตนเองและคนอื่น (3) ความเข้มแข็งทางปัญญา ส่วนมิติที่มี

การพัฒนาอยู่ในระดับปานกลางมี 4 มิติ คือ มิติการพัฒนาด้านสังคม มิติการพัฒนาด้านสาธารณสุข มิติการพัฒนา
ด้านสิ่งแวดล้อม และมิติการพัฒนาทางการศึกษา ส่วนมิติการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับ
น้อย ซึ่งเป็นมิติที่นอกเหนือจากมิติด้านจิตใจ ถือว่าเป็นภารกิจรองของโครงการพระธรรมจาริก จึงทำให้พระธรรม
จาริกมุ่งเน้นน้อยกว่าภารกิจหลัก ส่งผลให้ผลการพัฒนาโดยรวมแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางและ มิติด้าน
เศรษฐกิจมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย เพราะจากข้อมูลในรายงานของพระธรรมจาริกภาคสนาม มีอาศรมส่วน
น้อยที่มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านนี้ จึงส่งผลให้การพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย ตัวกลไกที่สำคัญใน
การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง คือ ตัวพระธรรมจาริก เพราะที่ผ่านมามีแรงจูงใจในการทำงาน ฉะนั้นโครงการ
พระธรรมจาริกควรที่จะสร้างแรงจูงใจในการพัฒนา เช่น ให้สวัสดิการเกี่ยวกับการประกันชีวิตและสุขภาพ เพิ่มค่า
ภักตอาหารรายเดือนให้เหมาะสมกับสภาวะสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจสามารถทำให้คนทำงานมุ่งมั่นความสำเร็จ
มากขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิด ของ Spencer & Spencer (1993) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจ (Motive) เป็นสิ่งที่บุคคล
คิดหรือต้องการอย่างแท้จริงซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนในการกำหนดทิศทางเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายของการทำงาน ดังนั้น
การพัฒนาคนจึงถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดขององค์กรเพราะคนจะทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย

2. จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ
พบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลและสามารถสร้างสมการทำนายได้มี 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ปัจจัย
ด้านศักยภาพพระธรรม และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม หากมองทั้งระบบแล้วโครงการพระธรรมจาริกควร ปรับระบบ
การบริหารที่มุ่งผลสำเร็จให้มากขึ้น จากการทำงานที่ต่างฝ่ายต่างทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จให้มาทำงานร่วมกัน
เพื่อให้งานที่ทำประสบความสำเร็จ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิด
ของทศพร ศิริสัมพันธ์ (2543, 146) เรื่องบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ว่าเป็นการบริหารที่เน้นการวางแผน การกำหนด
วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารในแต่ละระดับขององค์กรต้องยอมรับ
และคำนึงถึงผลงาน รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการจัดวางระบบตรวจสอบผลงานและการให้รางวัลตอบแทน
หากวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่เป็นกลไกผลักดันการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้ประสบความสำเร็จ คือ ปัจจัยด้านการ
ทำงานเป็นทีม มีการส่งผลอยู่ในระดับมาก แสดงว่า หากโครงการพระธรรมจาริกนำระบบการทำงานเป็นทีมมาใช้ใน
กระบวนการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างเต็มที่ ยิ่งจะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จมากขึ้น ฉะนั้นการสร้าง
ทีมงานของพระธรรมจาริกจึงมีความสำคัญ การทำงานเป็นทีม Katzenbach & Smith (1993) ได้กล่าวถึงการทำงาน
เป็นทีมว่า การรวมตัวของบุคคล กลุ่มที่มีทักษะต่างๆ ที่ช่วยให้การทำงานของทีมมีความสมบูรณ์ขึ้น โดยมีข้อตกลง
มีวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายในการทำงานและมีแนวทางในการทำงานที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบร่วมกัน ในการ
สร้างทีมโครงการพระธรรมจาริกควรที่จะให้ทุกอาศรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนบนพื้นที่สูง มุ่งการทำงานเป็นทีม โดยการจัด
ตั้งทีมงานขึ้นก่อน ประกอบด้วย พระธรรมจาริก แกนนำชาวพุทธ แกนนำยุวพุทธ และอาสาสมัครในชุมชนให้มา
ทำงานร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการโดยการมีโครงสร้างของทีมและมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งสำหรับแนวคิด
ในกระบวนการทำงานเป็นทีมนี้ ฌ็องส์ตันท์ เซอร์นันท์ (2545) ได้เสนอกระบวนการสร้างทีมงาน 5 ขั้นตอน
ที่โครงการพระธรรมจาริกควรนำไปเป็นแนวทาง คือ 1) การรับรู้ปัญหาเป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการสร้างทีมงาน
2) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการทำงาน 3) การวางแผนปฏิบัติการนำข้อมูลที่ได้
จากการวิเคราะห์ปัญหามาดำเนินการเป็นวัตถุประสงค์และแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม 4) การดำเนินงานให้สมาชิก

ทุกคนร่วมมือกันในการนำแผนงานไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมโดยกำกับให้แผนปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างราบรื่นและมุ่งสู่เป้าหมายที่ต้องการ 5) การประเมินผลลัพธ์จากการดำเนินงาน สมาชิกในทีมร่วมกันติดตามตรวจสอบประเมินและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากการทำงานเป็นทีมแล้ว หากโครงการพระธรรมจาริกมีงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ ควรที่จะพัฒนาศักยภาพพระธรรมจาริกให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง เพราะตัวพระธรรมจาริกเป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงประสบความสำเร็จ ถ้าพระธรรมจาริกมีศักยภาพก็จะเป็นพลังสำหรับการพัฒนาในอนาคต

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ โครงการพระธรรมจาริกควรที่จะนำปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนามาสร้างเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้มุ่งสู่ความสำเร็จ คือ ต้องสร้างกระบวนการทำงานให้เป็นทีม มีการพัฒนาศักยภาพพระธรรมจาริกให้มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกทางธรรมควบคู่กันไป สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพพระธรรมจาริก ควรใช้หลักคิดของ Scott (1997 อ้างถึงใน สุกัญญา รัตมิตรรณโชติ, 2549) ว่าการพัฒนาศักยภาพบุคลากรควรให้มีความรู้ 3 ด้าน คือความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกันซึ่งจะส่งผลต่อลักษณะของงานที่ทำ ความรู้ทักษะและคุณลักษณะดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับผลของงานนั้นๆ และสามารถวัดผลเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนาหากพระธรรมจาริกมีความรู้ในการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม และมีทักษะการทำงานในชุมชนบนพื้นที่สูงที่ดี มีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่ตรงกับงานที่ทำย่อมจะทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ผลสัมฤทธิ์ก็จะออกมาดี รวมทั้งให้อาศรมพระธรรมจาริกแต่ละแห่งสร้างกระบวนการทำงานร่วมกันให้เป็นทีม โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างพระธรรมจาริก แกนนำชาวพุทธ และยุวพุทธธรรมจาริกให้ทำงานประสานกันเพื่อให้เกิดทีมงานที่เข้มแข็ง

สรุป

จากการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก ได้เริ่มต้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2508 จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 49 ปี จึงเป็นคำถามของผู้วิจัยว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โครงการพระธรรมจาริกได้พัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงอยู่ในระดับใด และมีปัจจัยอะไรที่ทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ รวมทั้งจะมีแนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างไรให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกในพื้นที่ภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่ามีมิติการพัฒนาด้านจิตใจมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับมาก สำหรับมิติด้านเศรษฐกิจมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย และมีมิติอื่นมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่ามี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ส่งผลอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยศักยภาพของพระธรรมจาริก และปัจจัยการมีส่วนร่วม ตามลำดับ ส่วนแนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก หากมีงบประมาณและบุคลากรที่พร้อมควรสร้างกระบวนการทำงานเป็นทีมให้แก่พระธรรมจาริกเพราะการทำงานเป็นทีมส่งผลให้การพัฒนาประสบความสำเร็จที่สูงกว่าปัจจัยอื่น รองลงมา คือ แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างมีส่วนร่วมกับชาวบ้านและหน่วยงานในพื้นที่อย่างบูรณาการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โครงการพระธรรมจาริกควรนำปัจจัย ทั้ง 3 ตัว คือ การทำงานเป็นทีม ศักยภาพพระธรรมจาริก และการมีส่วนร่วม ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงไปสร้างเป็นแนวทางและกลไกในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้มีความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

2. โครงการพระธรรมจาริก ควรนำผลการวิจัยไปกำหนดแผนการพัฒนาของโครงการพระธรรมจาริก คือ สร้างคู่มือการพัฒนาชุมชน พัฒนาศักยภาพบุคลากร พัฒนาอาศรมที่ประสบความสำเร็จให้เป็นอาศรมพระธรรมจาริก ต้นแบบในการพัฒนาแต่ละมิติ และสร้างกลไกหนุนเสริมเพื่อลดต้นทุนในการพัฒนา และที่สำคัญควรสนับสนุนงบประมาณในการทำงานแก่พระธรรมจาริกภาคสนามที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการวิจัยพบว่า การทำงานเป็นทีม ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก ดังนั้นจึงควรวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการทำงานเป็นทีมของพระธรรมจาริกในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงที่มุ่งสู่ความสำเร็จ

2. จากการวิจัย พบว่า ศักยภาพของพระธรรมจาริกส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการพระธรรมจาริก ดังนั้นจึงควรวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระธรรมจาริกในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักพัฒนาสังคม.(2550). **สรุปผลการจัดทำเวทีเสวนาหลังแลหน้าสืบทอด**

พลังกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย. เชียงใหม่: คุณาไทย (วนิดาการพิมพ์).

ชินรัตน์ สมสืบ. (2531). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ใน **ชุดวิชาการพัฒนา**

ชนบท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์. (2545). **การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ.** กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2543). การบริหารผลการดำเนินงาน (Performance Management) ใน

รวมบทความวิชาการ 100 ปี รัฐประศาสนศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชา

รัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพาวดี เมฆสวรรค์. (2543). **การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์.** [เอกสารอัดสำเนา]. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ประเวศ วะสี. (2549). **คุณธรรมนำการพัฒนา ยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม.** กรุงเทพฯ:

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

พระธรรมปิฎก. (2541). **ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน.** กรุงเทพฯ :

ศูนย์สันติวิธี เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-11**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรีทำเนียบรัฐบาล.
- สำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค. (2554). **สรุปผลการปฏิบัติงานของ พระธรรมจาริกประจำปี 2553**. เชียงใหม่: จรัสธุรกิจการพิมพ์.
- _____. (2552). **คู่มือพระธรรมจาริกเพื่อการสร้างสรรค์ความดีสู่สังคมคุณธรรม “กระบวนการขับเคลื่อน พุทธธรรมสู่ ; สังคมคุณธรรม สังคมเข้มแข็ง สังคมไม่ทอดทิ้งกัน”**. เชียงใหม่: จรัสธุรกิจการพิมพ์.
- สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2549). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- Cohen , J. M. & Uphoff , N. R. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Ithica, N.Y. : Rural Development Committee Center for International Studies , Cornell University.
- Katzenbach, J. R. & Smith, D. K. (1993). **The Wisdom of Teams**. New York: Harper.
- Spencer, M. & Spencer, M. S. (1993). **Competence at Work: Models for Superiors Performance**. New York: John Wiley & Sons.
- Yamane, T. (1973). **Statistic: An Introductory Analysis**. (3rd ed). New York: Harper and Row.